

Tampereen yliopiston avoimen tieteen ja tutkimuksen toimenpideohjelma

Provostin 11.12.2018 hyväksymä

Tampereen yliopiston konsistori hyväksyi 11.6.2018 linjauksen "Avoin tiede ja tutkimus Tampereen korkeakoulu yhteisössä". Tämä toimenpideohjelma on valmisteltu sen pohjalta.

1. YLEISET PERIAATTEET

Jotta Tampereen yliopisto saavuttaa avointa tiedettä ja tutkimusta koskevat tavoitteensa ja voi vaikuttaa laajasti ja monipuolisesti yhteiskunnassa, yliopisto huolehtii siitä, että avoimen tieteen periaatteet toteutuvat luontevasti yliopiston prosesseissa ja tutkijan arkisessa työssä. Avoin tiede otetaan huomioon toimintaa ohjaavissa asiakirjoissa. Tutkijoita, esimiehiä ja tukipalvelujen asiantuntijoita ohjeistetaan, milloin ja miten avoimuutta on syytä rajata.

Avoin tiede tehdään johdonmukaisesti näkyväksi yliopiston julkisilla verkkosivuilla, joista on pääsy avoimen tieteen resursseihin.

Avoimen tieteen linjauksen toimeenpanoa ohjaamaan ja seuraamaan asetetaan pysyvä avoimen tieteen koordinaatioryhmä. Ryhmä käynnistää selvityksen avoimen tieteen hyödyntämisestä yliopistossa.

Yliopisto paitsi kehittää omaa avoimen tieteen kulttuuriaan ja käytäntöjään myös osallistuu aktiivisena ja näkyvänä toimijana kansalliseen ja kansainväliseen kehitystyöhön.

Yliopisto varmistaa sisäisin prosessein sen, että meritoitumiskäytännöt ja palkitsemisjärjestelmä tukevat avoimen tieteen tahtotilan saavuttamista. Yliopisto seuraa ja edistää tutkijoiden ja opettajien meritoitumiskäytäntöjen kehitystä myös kansallisesti ja kansainvälisesti.

Yliopisto kouluttaa opiskelijoita, opettajia, tutkijoita ja tukipalvelujen asiantuntijoita monipuolisesti avoimen tieteen asioista ja tarjoaa heidän käyttöönsä kansallisia ja kansainvälisiä verkko-resursseja. Avoimen tieteen osaaminen integroidaan olennaiseksi osaksi tutkijankoulutusta.

2. TUTKIMUSDATAN AVOIMUUS

Tampereen yliopisto varmistaa, että sen prosessit, järjestelmät, järjestelmätuki, ohjeet ja koulutus mahdollistavat FAIR-periaatteen (findable–accessible–interoperable–reusable) toteutumisen kaikessa tutkimustyössä alusta loppuun.

Yliopisto tarjoaa ohjeet ja neuvontaa datan lisensointiin ja metatietojen tuottamiseen. Yliopisto varmistaa ja viestii paikat, joihin tallentaminen täyttää FAIR-kriteerit.

Yliopisto toimeenpanee kansallisen Dataviittaamisen tiekartan.¹

Yliopisto huolehtii siitä, että kaikki tuotettu tutkimusdata on viitattavaa, mikä mahdollistaa sen vaikuttavuuden ja näkyvyyden seuraamisen sekä tutkijan meritoitumisen. Yliopistossa tuotettujen aineistojen yhteydessä ilmaistaan, miten niihin tulee viitata.

Yliopisto tarjoaa tukea datan sensitiivisyyden tunnistamiseen ja sen avaamisen mahdollisuuden määrittelyyn.

Jotta yhteisön jäsenet tulevat tietoisiksi vastuistaan hyvän aineistohallinnan toteutumisessa, asia integroidaan opetussuunnitelmiin ja sitä opetetaan perusopinnoista lähtien. Aihepiirin asiantuntijat ja opetuksesta vastaavat toimivat tiiviissä yhteistyössä. Koko yliopistoyhteisölle tarjotaan monipuolista viestinnällistä, koulutuksellista ja ohjauksellista tukea, mukaan lukien laajat verkko-oppaat. Asia sisällytetään tutkimusta tekevän henkilökunnan perehdytyksiin.

Yliopisto konseptoi ja luo datapalvelun ja varmistaa sen riittävän resursoinnin ja osaamisen kehittämisen. Datapalvelu sisältää datatuen ja aineistohallinnassa tarvittavat järjestelmät. Datapalvelu toteutetaan yhden luokun periaatteella paikallisena, kansallisena ja kansainvälisenä yhteistyönä.

Datatuki tarjoaa koko korkeakoulu yhteisölle ohjeistusta, neuvontaa ja koulutusta datan elinkaaren joka vaiheeseen. Järjestelmä muodostetaan kattamaan aineiston hallintaa, käyttöä, löydettävyyttä ja jakamista tukevia ohjelmistoja, työvälineitä ja palveluita sekä tallennus-, laskenta- ja käsittelykapasiteettia.

Tietoarkisto (FSD) tukee tutkimusaineistojen vastuullista jakamista ja huolehtii sinne tallennettujen aineistojen pitkäaikaissaatavuudesta.

Jotta kaikki yliopistosta lähtevät rahoitushakemukset täyttävät rahoittajan avoimen tieteen ja tutkimuksen vaatimukset, yliopisto tarjoaa keskitetysti tietoa rahoittajien ajantasaisista vaatimuksista ja tukea niiden noudattamiseen.

Yliopisto varmistaa, että jokaiselle tutkimukselle laaditaan datanhallintasuunnitelma, ja tarjoaa suunnitelmaa vastaan datanhallinnan resursseja. Datapalvelu tarjoaa tukea myös datanhallinnasta syntyvien kustannusten arviointiin. Hankerahoitusasiantuntijoita koulutetaan datanhallinnan kustannusperusteisiin.

Yliopisto varmistaa, että tutkijat ja asiantuntijat ymmärtävät omistusoikeuden, käyttöoikeuden ja tekijänoikeuden ja tutkimuksen rahoittajan asettamat rajoitukset ja että ne ovat selvät muillekin tutkimusprojektin osapuolille ja tutkimukseen osallistuville. Tutkimusdatan luojan ensikäyttöoikeus turvataan sopimuksella, johon yliopisto luo mallin. Asiasta viestitään tehokkaasti, ja tutkijoille tarjotaan ohjeistusta ja neuvontaa.

Yliopisto tarjoaa ohjeet ja neuvontaa datan lisensoimiseksi ja saattamiseksi koneluettavaan muotoon, jotta data voidaan avata uudelleenkäyttöä varten.

Tukitoimin ja -palveluin yliopisto mahdollistaa datan tallentamisen ja avaamisen ensisijaisesti Tietoarkistossa tai tarpeen mukaan muussa korkeatasoisessa ja pitkäaikaissaatavuuden mahdollistavassa säilytyspaikassa.

Yliopisto kuvaa datan pitkäaikaissäilytyksen (PAS) periaatteet erityisen arvokkaan tutkimusdatan tunnistamiseksi ja valmistelee menettelyn. Prosessi pilotoidaan.

¹ Tracing data. Data citation roadmap for Finland. Finnish Committee for Research Data (2018-04-10): <http://www.doria.fi/handle/10024/153328>

3. AVOIN JULKAISEMINEN

Tampereen yliopisto sitoutuu noudattamaan julkaisutoiminnassaan FAIR-periaatteita (findable–accessible–interoperable–reusable). Yliopisto aktiivisesti tukee kestävien avointen julkaisuratkaisujen kuten platinum open access kehittämistä. Platinum open access tarkoittaa, että julkaisija ei peri kirjoittajamaksua ja julkaisu on avoimesti saatavilla.

Yliopisto kerää ajantasaista tietoa julkaisukanavien avoimuuskriteereistä ja -malleista ja tarjoaa tukea ja neuvontaa erilaisten julkaisutyypin avoimuuden varmistamiseksi. Yliopisto tarjoaa tutkijoille tukea tarkoituksenmukaisen julkaisukanavan valintaan yliopiston avoimen tieteen linjauksen mukaisesti. Tuki koostuu palveluosoitteesta, neuvonnasta, oppaista ja koulutuksista. Yliopisto viestii asiasta tehokkaasti.

Yliopisto tarjoaa keskitetysti ajantasaista tietoa tutkimustulosten julkaisemisesta koskevista rahoittajien vaatimuksista ja tukea niiden noudattamiseen. Yliopisto varautuu luomaan keskitetyn kirjoittajamaksujen (article processing charge, APC) rahaston sekä valmistelee maksujen tuen myöntökriteerit ja hallinnointipalvelua. Tutkijoille tarjotaan tukena oppaita, koulutusta ja ohjausta.

Yliopisto ohjeistaa rinnakkaistallentamisen pitääkseen huolta hyvästä rinnakkaistallennusprosessista ja omasta rinnakkaistallennuspalvelusta. Yliopisto kehittää julkaisusarjoja ja Tampere University Pressiä avoimena tiedekustantajana ja markkinoi niitä.

Yliopisto luo menettelyt ja ohjeet opinnäytetöiden avoimeksi saattamiseksi. Yliopisto käynnistää selvityksen tiedonlouhinnan mahdollistamisesta opinnäytetöiden kokonaisuudelle.

Yliopisto edistää kaikilla keskeisillä foorumeilla tarkoituksenmukaisen kustannuspolitiikan ja -sopimusten syntymistä ja osallistuu sen kansalliseen ja kansainväliseen kehittämiseen.

4. SEURANTA JA ARVIOINTI

Osana sisäistä toiminnanohjaustaan Tampereen yliopisto reflektoi säännöllisesti ja systemaattisesti avoimuuden edellytyksiä ja toteutumista.

Yliopisto tekee edellä mainitut ja muut tarvittavat toimet saavuttaakseen OKM-sopimuskauden 2017–2020 lopussa tieteen avoimuuden kulttuurin kypsyystason 5. Tätä varten laaditaan arviointi- ja seurantasuunnitelma, jossa määritellään tavoitteet, seurannan kohteet, kriteerit, indikaattorit, menetelmät, prosessit ja vastuut. Seurantaindikaattoreille laaditaan avoin verkkosivu, jolla kuvataan niiden sisältö ja käyttötarkoitus.

Yliopisto sitoutuu noudattamaan tutkimuksen vastuullista arviointia painottavaa DORA-julistusta.²

Seuraavassa tutkimuksen ulkoisessa arvioinnissa (Research Assessment Exercise) avoin tiede on yhtenä arvioinnin kohteena.

Yliopisto varmistaa tutkimuksen avoimuuden politiikkansa korkean kansainvälisen tason myös osallistumalla aktiivisesti kansainväliseen kehitystyöhön.

² DORA-julistus (San Francisco Declaration on Research Assessment): <https://sfedora.org/read/fi/>